

JAMHURI YA MUUNGANO WA TANZANIA

BARAZA LA MITIHANI LA TANZANIA

MTIHANI WA UALIMU DARAJA LA A

610

UALIMU

Muda: Saa 3

MAJIBU

Mwaka: 2021

Maelekezo

1. Karatasi hii ina sehemu A and B.
2. Jibu maswali yote.

1. (a) Eleza kwa kifupi maana ya Saikolojia.

Saikolojia ni sayansi inayoshughulika na uchunguzi wa tabia za binadamu na michakato ya kiakili kama vile fikra, hisia, msukumo na maamuzi. Lengo kuu la saikolojia ni kuelewa, kuelezea, kutabiri na kudhibiti tabia ya mwanadamu katika mazingira tofauti ya maisha.

(b) Bainisha faida tatu za kusoma Saikolojia.

Faida ya kwanza ni kusaidia kuelewa tabia ya binadamu. Kupitia saikolojia, mtu anaweza kuelewa kwa nini watu hutenda kwa namna fulani katika hali tofauti na hivyo kuimarisha mahusiano ya kijamii.

Faida ya pili ni kumsaidia mwalimu kufundisha kwa ufanisi. Saikolojia humwezesha mwalimu kuelewa aina ya wanafunzi, mbinu bora za kuwasaidia na jinsi ya kukabiliana na changamoto darasani.

Faida ya tatu ni kuwawezesha watu kushughulikia matatizo ya kisaikolojia. Saikolojia husaidia watu kutambua matatizo ya kiakili na kutoa njia bora za kuyatatua au kusaidia wengine waliokumbwa na matatizo hayo.

2. Orodhesha sababu nne zinazoweza kuleta mabadiliko ya mtaala.

Sababu ya kwanza ni maendeleo ya sayansi na teknolojia. Kadri maarifa mapya yanavyogunduliwa, mtaala hubadilishwa ili kuendana na mabadiliko hayo.

Sababu ya pili ni mahitaji ya soko la ajira. Mtaala hubadilika ili kuwafanya wanafunzi kuwa tayari kwa kazi zinazotakiwa katika mazingira ya sasa ya ajira.

Sababu ya tatu ni mabadiliko ya kisera na kisiasa. Serikali inapobadilisha sera zake za elimu au uongozi mpya unapoingia madarakani, huweza kuleta mabadiliko katika mtaala.

Sababu ya nne ni mahitaji ya kijamii. Jamii inapobadilika kimaadili, kiuchumi au kiutamaduni, mtaala hubadilika ili kuakisi hali hizo.

3. (a) Fafanua tofauti mbili baina ya tathmini endegezi na tathmini tamati.

Tofauti ya kwanza ni muda wa kutekelezwa. Tathmini endegezi hufanyika wakati somo linaendelea kwa lengo la kufuutilia maendeleo ya mwanafunzi, wakati tathmini tamati hufanyika mwisho wa kipindi au somo ili kupima mafanikio ya mwisho.

Tofauti ya pili ni madhumuni. Tathmini endegezi husaidia kurekebisha mchakato wa kujifunza, huku tathmini tamati hutathmini kiwango cha uelewa kilichopatikana.

(b) Ainisha matumizi mawili ya matokeo ya tathmini tamati katika elimu.

Matumizi ya kwanza ni kupima ufaulu wa mwanafunzi. Matokeo haya hutumika kujua kama mwanafunzi ametimiza malengo ya somo au mtaala.

Matumizi ya pili ni kupanga maendeleo ya kielimu. Matokeo ya tathmini tamati hutumika kama kigezo cha kumhamishia mwanafunzi ngazi inayofuata au kupanga mafunzo ya ziada kwa wasiofaulu.

4. (a) Fasili neno kujifunza.

Kujifunza ni mchakato wa kupata maarifa, ujuzi, tabia au mitazamo mpya kupitia kusoma, kusikiliza, kutazama, kushiriki au kufanya mazoezi. Kujifunza kunawenza kutokea kwa njia rasmi au isiyo rasmi na kunaathiri mabadiliko ya kudumu ya tabia ya mtu.

(b) Fafanua kanuni tatu za kujifunza kama zilivyotolewa na wanasaikolojia Edward Lee Thorndike.

Kanuni ya kwanza ni Kanuni ya utayari. Mwanafunzi anajifunza vizuri zaidi anapokuwa tayari kimwili, kiakili na kihisya kupokea maarifa au stadi mpya.

Kanuni ya pili ni Kanuni ya mazoezi. Kujifunza huimarika zaidi kwa kufanya mazoezi ya mara kwa mara; kadri mwanafunzi anavyorudia jambo, ndivyo linavyodumu zaidi akilini.

Kanuni ya tatu ni Kanuni ya athari. Kujifunza huimarika pale ambapo mwanafunzi anapata matokeo chanya au ya kuridhisha kutokana na kile alichojifunza.

5. Taja sababu zinazowafanya wanasaikolojia kutumia wanyama katika majaribio badala ya binadamu.

Sababu ya kwanza ni urahisi wa kupata wanyama kwa majaribio. Wanyama kama panya na nyani hupatikana kwa urahisi na kwa gharama ndogo.

Sababu ya pili ni kuepuka hatari kwa binadamu. Baadhi ya majaribio yanaweza kuwa na athari mbaya kwa binadamu, hivyo wanyama hutumika kama mbadala salama.

Sababu ya tatu ni kufanana kwa mifumo ya fahamu. Wanyama wengi wana mifumo ya fahamu inayofanana na ya binadamu, hivyo matokeo ya majaribio yao yanaweza kutumika kuelewa tabia ya binadamu.

Sababu ya nne ni kurahisisha udhibiti wa mazingira ya majaribio. Ni rahisi kumudu mazingira ya majaribio kwa wanyama kuliko kwa binadamu wanaoathiriwa na hali mbalimbali.

6. Bainisha faida nne zinazotokana na mtu mzima kufundishwa kwa kutumia njia shirikishi.

Faida ya kwanza ni kuongeza ushiriki wa mwanafunzi. Njia shirikishi huwapa watu wazima nafasi ya kushiriki moja kwa moja katika mchakato wa kujifunza.

Faida ya pili ni kuchochea uzoefu wa washiriki. Watu wazima hutumia uzoefu wao wa maisha katika kujifunza, hivyo kuongeza ufanisi wa somo.

Faida ya tatu ni kuongeza uelewa wa kudumu. Kushiriki katika mijadala, kazi za vikundi na igizo kunasaidia kumbukumbu ya muda mrefu.

Faida ya nne ni kukuza uhusiano wa kijamii. Njia shirikishi hujenga mshikamano, ushirikiano na mawasiliano mazuri mionganoni mwa washiriki.

7. Taja mambo manne yanayoweza kuathiri ujifunzaji iwapo wanafunzi watakuwa wengi darasani.

Jambo la kwanza ni upungufu wa muda wa mwalimu kuwahudumia wanafunzi mmoja mmoja, jambo linalopunguza ufanisi wa kufundisha.

Jambo la pili ni uhaba wa vifaa vya kufundishia. Idadi kubwa ya wanafunzi hupelekea vifaa kutotosha, hivyo kuathiri ushiriki wa wanafunzi wote.

Jambo la tatu ni ongezeko la kelele na usumbufu. Wanafunzi wengi darasani huchochea hali ya fujo, kelele na kuvuruga mazingira ya kujifunza.

Jambo la nne ni ugumu wa kudhibiti darasa. Mwalimu anaweza kushindwa kudhibiti tabia za wanafunzi wengi na hivyo kushindwa kutekeleza somo kwa ufanisi.

8. (a) Eleza kwa kifupi maana ya Upimaji kama inavyotumika katika Elimu.

Upimaji ni mchakato wa kukusanya na kupima taarifa kuhusu maendeleo ya mwanafunzi katika kujifunza kwa kutumia mbinu mbalimbali kama maswali, kazi za vitendo na mahojiano. Lengo lake ni kutathmini ufanisi wa ujifunzaji na kutoa mrejesho kwa walimu na wanafunzi.

(b) Eleza kwa kifupi madhumuni matatu ya Upimaji katika Elimu.

Madhumuni ya kwanza ni kupima maendeleo ya mwanafunzi. Upimaji husaidia kufuatilia jinsi mwanafunzi anavyoelewa masomo.

Madhumuni ya pili ni kubaini mapungufu. Upimaji husaidia kutambua maeneo ambayo mwanafunzi anahitaji msaada zaidi.

Madhumuni ya tatu ni kuandaa ripoti za ufaulu. Matokeo ya upimaji hutumika kuandaa takwimu na taarifa za maendeleo ya wanafunzi kwa wazazi, walimu wakuu au serikali.

9. (a) Ni nini maana ya Uongozi?

Uongozi ni mchakato wa kuongoza au kuelekeza kundi la watu ili kufikia malengo fulani. Katika muktadha wa elimu, uongozi unahusisha kuongoza shule, kupanga ratiba, kusimamia walimu na kuhakikisha malengo ya kielimu yanatirimizwa.

(b) Eleza kwa kifupi mambo matatu yanayotokana na uongozi ulioboreshwu katika shule za msingi.

Jambo la kwanza ni maendeleo ya taaluma ya wanafunzi. Uongozi bora huhakikisha uwajibikaji wa walimu na ubora wa ufundishaji darasani.

Jambo la pili ni nidhamu miongoni mwa walimu na wanafunzi. Uongozi bora huweka utaratibu mzuri wa nidhamu na sheria zinazoheshimiwa na wote.

Jambo la tatu ni ushirikiano wa shule na jamii. Uongozi bora huhakikisha wazazi na jamii wanashiriki katika maendeleo ya shule.

10. Ni muhimu kufanya majoribio ya zana/vifaa vya kufundishia na kujifunzia somo la Sayansi kabla ya kuvitumia darasani. Toa hoja nne kuthibitisha usemi huu.

Hoja ya kwanza ni kuhakikisha usalama wa zana. Kufanya majoribio mapema husaidia kugundua kama zana zina hatari yoyote kwa mwanafunzi.

Hoja ya pili ni kuthibitisha utendaji wa zana. Majoribio huonesha kama zana hufanya kazi vizuri au zimeharibika kabla ya somo.

Hoja ya tatu ni kurahisisha ufundishaji. Mwalimu anayejua jinsi zana zinavyofanya kazi hufundisha kwa ufanisi zaidi na kwa uhakika.

Hoja ya nne ni kujiandaa na maswali ya wanafunzi. Majoribio humsaidia mwalimu kutarajia changamoto au maswali yatakayoulizwa darasani.

11. Chambua kwa kina vipengele sita vya nyanja ya utambuzi, kisha tunga swali moja kwa kila kipengele.

Kipengele cha kwanza ni maarifa. Hiki ni uwezo wa mwanafunzi kukumbuka au kuelezea taarifa au dhana fulani.

Swali: Taja hatua za kupanda maharage shambani.

Kipengele cha pili ni uelewa. Huu ni uwezo wa mwanafunzi kueleza kwa maneno yake dhana au jambo fulani.

Swali: Eleza kwa maneno yako umuhimu wa kupalilia mimea mashambani.

Kipengele cha tatu ni matumizi. Hiki ni uwezo wa kutumia maarifa aliyojifunza kutatua matatizo au kufanya kazi.

Swali: Tumia kanuni ya usalama wa chakula kuandaa chakula safi cha mchana.

Kipengele cha nne ni uchanganuzi. Ni uwezo wa kuvunja dhana katika vipengele vidogo na kuelewa uhusiano wake.

Swali: Changanua tofauti kati ya elimu rasmi na isiyo rasmi.

Kipengele cha tano ni muundo. Huu ni uwezo wa mwanafunzi kuunganisha dhana mbalimbali ili kutengeneza wazo jipyä.

Swali: Tengeneza ratiba ya kazi za kila siku kwa mwanafunzi wa darasa la tano.

Kipengele cha sita ni tathmini. Ni uwezo wa kutoa maamuzi au hukumu kwa kutumia vigezo maalum.

Swali: Toa tathmini ya mbinu ya kazi mradi katika somo la Stadi za Kazi.

12. Kwa kutumia hoja sita, eleza jinsi mazingira yanayoweza kuathiri ukuaji wa mtoto aliye tumboni kwa mama.

Hoja ya kwanza ni lishe ya mama. Mama asiyé na lishe bora humletea mtoto upungufu wa virutubisho, hivyo kuathiri ukuaji wa viungo na uzito wa mtoto.

Hoja ya pili ni matumizi ya dawa bila ushauri wa daktari. Dawa baadhi zinaweza kusababisha ulemavu au matatizo ya ukuaji kwa mtoto aliye tumboni.

Hoja ya tatu ni magonjwa ya mama. Magonjwa kama malaria, kifua kikuu au kisukari huweza kuathiri afya ya mtoto na kusababisha kuzaliwa na matatizo ya kiafya.

Hoja ya nne ni mazingira machafu. Mama anayekaa katika mazingira ya vumbi, moshi au sumu kutoka viwandani anaweza kuathiri ukuaji wa mtoto.

Hoja ya tano ni unywaji wa pombe au uvutaji sigara. Matumizi ya vitu hivi huathiri mzunguko wa damu na oksijeni kwa mtoto hivyo kupunguza ukuaji wake.

Hoja ya sita ni msongo wa mawazo kwa mama. Hali ya kiakili ya mama huathiri homoni na afya ya mtoto tumboni, hivyo kuathiri maendeleo ya mtoto huyo.

13. Eleza faida tatu na hasara tatu za njia ya maswali na majibu katika mchakato wa ufundishaji na ujifunzaji.

Faida ya kwanza ni kuchocha fikra za mwanafunzi. Mwanafunzi hufikiria zaidi na kuelewa somo kwa kina anapohusishwa katika majibu.

Faida ya pili ni kutathmini uelewa wa mwanafunzi papo kwa papo. Mwalimu hupata mrejesho wa haraka juu ya uelewa wa wanafunzi.

Faida ya tatu ni kuongeza ushiriki wa darasa. Njia hii huleta mjadala na kuwafanya wanafunzi kuwa washiriki hai wa somo.

Hasara ya kwanza ni kupendelea wanafunzi wachache. Walio jasiri pekee ndio hujibu maswali huku wengine wakibaki kimya.

Hasara ya pili ni kupoteza muda kwa maswali yasiyo ya msingi. Wanafunzi wanaweza kuuliza maswali yasiyoendana na somo na hivyo kupoteza mwelekeo wa kipindi.

Hasara ya tatu ni kutatiza wanafunzi wasioelewa haraka. Maswali ya haraka kwa baadhi ya wanafunzi huweza kuwafanya waogope kushiriki darasani.

14. Fafanua faida sita za kutumia njia ya majadiliano ya vikundi katika mchakato wa ufundishaji na ujifunzaji.

Faida ya kwanza ni kukuza ushirikiano wa kijamii. Wanafunzi hujifunza kufanya kazi kwa pamoja na kuelewa maoni ya wenzao.

Faida ya pili ni kuongeza uelewa wa kina. Kupitia mjadala, mwanafunzi anapata maarifa mapya kwa kusikia kutoka kwa wengine.

Faida ya tatu ni kukuza stadi za mawasiliano. Wanafunzi hujifunza kueleza hoja zao kwa uwazi na kuelewa mawasiliano ya wenzao.

Faida ya nne ni kuongeza ushiriki wa wanafunzi wote. Kila mwanafunzi huwa na nafasi ya kuchangia kwa kikundi, tofauti na darasa zima.

Faida ya tano ni kujenga uwezo wa kuchambua hoja. Kupitia mjadala, wanafunzi hujifunza kupima hoja mbalimbali na kuchagua bora zaidi.

Faida ya sita ni kujiamini kwa mwanafunzi. Wanafunzi hupata ujasiri wa kujieleza mbele ya wenzao na hivyo kuondoa aibu au hofu darasani.